

IOI- LÄRAR- HANDBOK

2019-1-SE01-KA204-060575

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projektets titel: 4E

Bidragssavtalets nummer: 2019-1-SE01-KA204-060575

Utgivare: FM Consulting, s.r.o.

Redigering: Partnerskapet med ERASMUS + 4E-projektet:

- Sverigefinska folkhögskolan
- FM Consulting, s.r.o.
- TREBAG SZELLEMI TULAJDON- ES PROJEKTMENEDZSER KFT
- TENDER di Sdogati Claudio
- ACTION SYNERGY SA
- Vsl Ziniu kudas

"Europeiska kommissionens stöd för produktionen av denna publikation utgör inte ett godkännande av innehållet som endast återspeglar författarnas åsikter, och kommissionen kan inte hållas ansvarig för någon användning som kan göras av informationen i den."

Innehåll

1	Introduktion	4
1.1	De viktigaste resultaten av forskningen i partnerländerna	4
2	Innovativa sätt att utbilda människor 50+	6
2.1	Lärande med Teknik	6
2.2	Personlig utbildning	7
2.3	Flexibelt lärande	8
2.4	Kompetensbaserat lärande	9
2.5	Problembaserat lärande (PBL)	10
2.6	E-lärande (Distansutbildning)	12
2.7	Certifiering av mjuk kompetens och kunskap som erhållits genom icke-formell utbildning	12
3	Utveckling av mjuka färdigheter	15
3.1	Kommunikationsförmåga	16
3.2	Lagarbete	19
3.3	Motståndskraft	21
3.4	Kreativitet	22
4	Specifika metoder för språkutbildning	26
4.1	Uppgiftsbaserat lärande	26
4.2	Datorassisterad språkinläring	27
4.2.1	Teknikförbättrad språkinläring: Nya didaktiska metoder	27
4.2.2	E-lärande som stödsystem: Blandat lärande och omvänt klassrum	28
4.2.3	Didaktiska principer för IKT-baserad språkinläring	29
4.2.4	Nyckelelement för framgångsrik IKT-baserad språkinläring	30
4.2.5	Praktiska idéer för implementering	31
4.3	Kommunikativt tillvägagångssätt	33
5	Specifika metoder för IKT-utbildning	35
5.1	Problemorienterad	37
5.2	Applikationsorienterad	38
5.3	Menyorienterad	39
5.4	Funktionsorienterad	40

5.5	Konceptorienterad	40
5.6	Abstrakt verktygsorienterad	41
6	Utbyte av bästa praxis	42
6.1	Tjeckien	42
6.2	Sverige	45
6.3	Ungern	46
6.4	Italien	47
6.5	Spanien	50
6.6	Grekland	51
6.7	Litauen	53
7	Slutsatser	56
8	Bibliografi	57

1 Introduktion

Lärboken är den första intellektuella produktionen inom 4E-projektet. Den är öronmärkt för vuxna lärare och dess syfte är att visa dem en bakgrund av arbetslöshetsfrågan bland 50+ personer i Europeiska unionen, deras behov och metoder för att lära dem de färdigheter som krävs för att återgå till arbetsmarknaden, samt att presentera de bästa metoder som hanterar problemet från projektpartnerns länder. Produktionen illustrerar vikten av livslångt lärande och visar teoretiska medel för att genomföra det. Översikten av problemet följs av forskningsbaserade idéer för innovativa sätt att utbilda vuxna likaså områden som utbildningen bör fokusera på, och avslutar med exemplifierande åtgärder i ämnet från de deltagande partnerns länder. Lärboken är den första, teoretiska delen av metoden, som senare kommer att kompletteras med utbildningsmaterialet baserat på resultaten av marknadsundersökningen, som innehåller praktiska exempel på de begrepp som presenterats tidigare.

1.1 De viktigaste resultaten av forskningen i partnerländerna

Partners har genomfört en fördjupad forskning för att tillgodose de verkliga behoven hos äldre arbetstagare i den här lärboken.

Forskningen kan nås på följande adress: XXXXX.

De viktigaste resultaten angående arbetslösheten i deltagarländerna visar vissa skillnader. Landet med den lägsta andelen äldre arbetslöshet är Italien med 7% och den högsta är 36,5% av Tjeckien. Länder med högre procent är Grekland (34,3%), Litauen (21,5%) och Ungern (20,16%). Spanien (11,79%) och Sverige (7,1%) har andelen under 20%.

De **mest efterfrågade** färdigheterna för arbetare är likartade i alla länder, i denna mening visar rapporten vikten av mjuk kompetens, digital kompetens och kommunikationsförmåga för anställda. Främmande språk nämns också ofta som en nyckelfärdighet för arbetare. Termen **mjuka färdigheter** innebär många olika färdigheter, dem mest nämnda i deltagarländerna är lagarbete; anpassningsförmåga, flexibilitet och kreativitet.

2 Innovativa sätt att utbilda människor 50+

Äldre arbetare behöver tydligen innovativa typer av utbildning där det förmedlade materialet inte bara är teoretiskt utan också användbart i praktiken och kan användas på arbetsplatsen. Inlärningsprocessen för äldre arbetstagare kan dock vara väldigt unik - de är inte så flexibla som yngre elever, de har sina egna personliga liv och jobb, aktiviteter, andra uppgifter, så det kan utgöra vissa utmaningar för både utbildare och elever. Å andra sidan har äldre medarbetare mer erfarenhet, är starka specialister inom sitt område och strävar efter förbättringar varje dag.

Utvecklingen av kompetenser och färdigheter som arbetsgivarnas värde är avgörande för äldre arbetstagares framtida jobbutsikter. Av detta skäl kommer detta kapitel att behandla innovativa typer av lärande som används i stor utsträckning i undervisningen och i icke-formella utbildningsprogram. Nedan hittar du mer detaljerad information om de sju nyckelinnovativa typer av lärande, som är lämpliga och effektiva för att utbilda äldre arbetstagare.

2.1 Lärande med Teknik

En annan uppfattning som finns runt om i världen omger användningen av teknik som en nyckel till att elever förbättrar deras lärande och "marknadsförbarhet". Inom teknikens område uppmuntrar lärare eleverna att uppdatera sig och föra dem in i 2000-talet där synlighet och anpassningsförmåga styr.

Lärande teknik är kommunikations-, informations- och tekniska verktyg som används för att förbättra lärande, undervisning och bedömning. Det kan handla om datorbaserat lärande eller multimediamaterial som kan användas för att komplettera klassaktiviteter. Viktiga kategorier inkluderar handledning, simuleringar, produktivitetsverktyg, kommunikationsverktyg - e-post etc.

Tredimensionell (3D) utskriftsteknik innebär att man använder datorstödd design (CAD) för att utveckla en modell eller erhålla en 3D-utskriftsfil från en databas eller annan källa och använda en 3D-skrivare för att producera ett fysiskt objekt. Fördelarna med att använda 3D-

utskriftsteknik som ett pedagogiskt verktyg inkluderar 3D-utskrift positionerar elever som skapare och skapar därför innovatörer; 3D-utskrift skapar ansvarsfulla digitala medborgare; driver den kreativa processen och främjar problemlösningskunskaper såväl som kreativt tänkande.

När det gäller **förstärkt verklighet** är grundschema för denna metod, användning av en teknisk enhet som gör det möjligt att visualisera olika informationskällor för ett fysiskt objekt i den verkliga världen med virtuella komponenter. Inom utbildningen möjliggör förstärkt verklighet oss att skapa interaktiva modeller för lärande och utbildningsändamål.

En allt mer åldrande arbetskraft tillsammans med den ökande användningen av teknik på moderna arbetsplatser innebär att äldre vuxnas anställbarhet står på spel. Därför är **lärande med teknikmetod** för undervisning lämplig för äldre vuxna eftersom det ger dem de färdigheter som krävs för att öka deras anställbarhet i dagens arbetsmiljö.

2.2 Personlig utbildning

Enligt den traditionella inlärningsmodellen sker utbildningar vanligtvis i grupper - det innebär att varje elev har viss kunskap, kompetens, insikter, men de ligger på olika nivåer. Med tanke på 2000-talets framsteg inom ny teknik och innovationer, blir **personligt lärande** populärt idag. Personlig undervisning tar hänsyn till varje elevs fall - nuvarande kunskap, färdigheter, inlärningsbehov och inlärningshastighet.

Särskilt med äldre elever kan personlig utbildning vara till nytta då den inte bara tar hänsyn till elevens befintliga förmågor utan också de potentiella svårigheter som äldre arbetstagare möter på arbetsplatsen. Dessutom skapar de senaste teknikerna möjligheten att bedöma deras skicklighetsnivå och förväntningar före utbildningen, deras framsteg under utbildningen samt förmågan att bestämma nästa steg, som behövs för ytterligare förbättringar.¹ Med andra ord får varje elev en individuell plan för utbildningen som baseras på deras individuella färdigheter och intressen.

¹ https://evollution.com/attracting-students/todays_learner/personalized-learning-is-key-to-meeting-students-needs-in-continuing-education

Det finns dock ett par risker med personlig inlärnig. För det första bör det inte förväxlas med självlärande. Eleven ska fortfarande kunna få stöd från utbildaren, därför måste personlig inlärnig kombineras med andra utbildningstekniker, till exempel undervisning i grupper eller mentorskap. Dessutom bör användningen av ny teknik inte vara en nödvändighet för personlig inlärnig.² Även om personlig utbildning främst är förknippad med e-lärande, fungerar den perfekt i klassen under personliga interaktioner med elever.

Sammantaget tar personlig utbildning hänsyn till elevernas färdigheter och styrkor i förväg och säkerställer att varje elev uppnår högsta möjliga resultat.

2.3 Flexibelt lärande

Ett annat sätt att lära sig som blir populärt bland både yngre och äldre elever är **flexibelt lärande**, vilket ger eleverna möjlighet att välja hur, vad, när och var de lär sig.³

Med andra ord kan tid, plats och tempo för inlärnig bestämmas av elever.⁴ *Tempo* avser elevens förmåga att planera tid och studera i en tid och takt som passar honom / henne. *Plats* är särskilt viktigt för en elev som studerar och arbetar samtidigt. Under flexibel inlärnig kan eleven välja var han / hon ska studera, t.ex. på arbetsplatsen, hemma, kafé, hotellrum utomlands eller någon annan lämplig plats för honom eller henne. Med *läge* avses tillämpning av distansundervisning och blandade inlärningsmetoder samt användning av flexibel inlärnigsteknik.

² <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214716.pdf>

³ <https://www.advance-he.ac.uk/guidance/teaching-and-learning/flexible-learning>

⁴ <https://www.igi-global.com/dictionary/classification-approaches-web-enhanced-learning/11249>

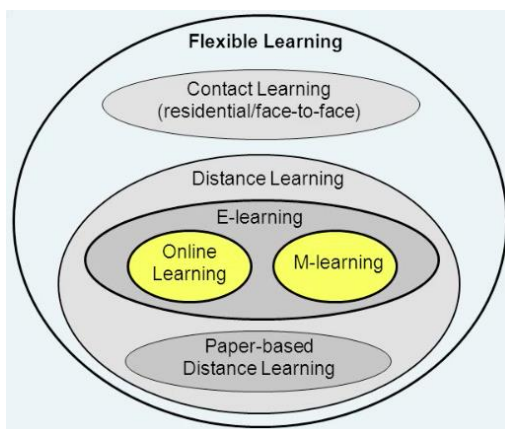

Diagram nr 1: Delmängderna av flexibelt lärande (Brown, 2004)⁵

Möjligheten att ha kontroll och välja dessa aspekter av lärande är oerhört viktigt för äldre elever. Denna typ av lärande ger en möjlighet att kombinera inlärningsprocessen med arbete och privatliv, vilket är en stor fördel för äldre arbetstagare.

Som diagrammet visar kan flexibelt lärande omfatta både distansutbildning och kontaktinläring. Sammanfattningsvis är ett flexibelt inlärningsätt möjligt både online och i kontaktutbildningar och ger eleven mer kontroll över valet av inlärningsprocessen.

2.4 Kompetensbaserat lärande

Kompetensbaserat lärande är "ett tillvägagångssätt för undervisning och lärande som oftare används för abstrakt lärande snarare än för konkreta färdigheter". Det kan också beskrivas som en typ av lärande, som fokuserar på resultaten såväl som på elevernas verkliga prestationer.⁶

Följaktligen fokuserar detta inlärningsätt på utveckling och tillämpning av förvärvade kompetenser på arbetsplatsen efter avslutad utbildning. Kompetensbaserat lärande är särskilt användbart för äldre arbetstagare eftersom det fokuserar på de luckor i kompetens som behövs på arbetsplatsen.

⁵ https://www.researchgate.net/figure/The-subsets-of-flexible-learning-Brown-2003_fig1_234673347

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Competency-based_learning

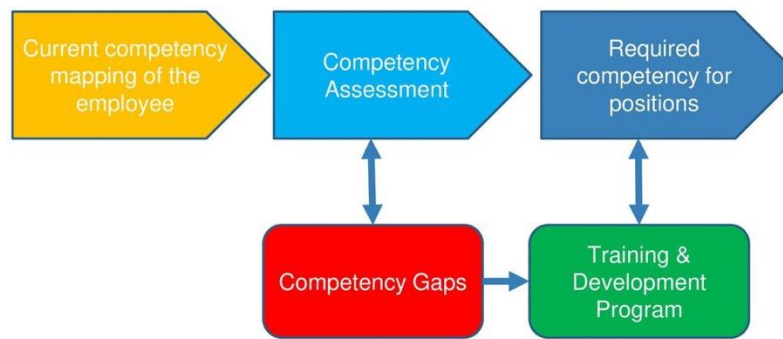

Diagram nr 2: Kompetensbaserad utbildningsram, 2017⁷

Diagrammet visar att i kompetensbaserad utbildning är kartläggning av nuvarande anställdas kompetenser särskilt viktig. Detta är det första steget för att framgångsrikt starta ett kompetensbaserat inlärningsprogram. Det följs av kompetensbedömning, under vilken specifika kompetensbrister kommer att identifieras. Att övervinna dessa luckor är oftast huvudmålet med utbildningen. Följande steg är skapandet av ett inlärnings- och utvecklingsprogram, som fokuserar på att fylla i elevernas kompetensbrister samt att förbättra de kompetenser som behövs för en specifik arbetsposition.

Kompetensbaserat lärande är främst inriktat på de observerbara resultaten av utbildningarna. Denna typ av lärande är vanligtvis användbart för äldre arbetstagare medan den är relevant för de senaste arbetskraven och fokuserar mycket på arbetsplatsens behov.

2.5 Problembaserat lärande (PBL)

När det gäller högre utbildning blir problembaserat lärande populärt i Australien. Eleverna får ett verkligt problem och sedan arbetar de tillsammans för att hitta en lösning på det. I Australien har omvårdnadsprogram börjat omfamna denna stil av undervisning och lärande eftersom det utmanar eleverna att arbeta som om de har att göra med verkliga problem som de möter på arbetsplatsen. Lärare tycker att det är ovärderligt eftersom eleverna lär sig mer med den här metoden. Problembaserat lärande är en pedagogisk metod där komplexa verkliga

⁷ <https://slideplayer.com/slide/13699499/>

problem används som ett medel för att främja elevernas lärande av begrepp och principer i motsats till direkt presentation av fakta och begrepp. Problembaserat lärande kan hjälpa till att utveckla kritiskt tänkande färdigheter, problemlösningsförmåga och kommunikationsförmåga.

Problembaserat lärande är ofta grupporienterat. PBL uppmuntrar eleverna att undersöka och definiera problemet; utforska deras redan existerande kunskap om de bakomliggande frågorna; bestämma vad de behöver lära sig och var och hur de kan skaffa sig de verktyg och information som behövs för att lösa problemet; utvärdera möjliga lösningar på problemet; lösa problemet själva och rapportera om sina resultat.

För att effektivt kunna använda PBL-metoden bör läraren först: formulera lärandemålen för projektet; skapa det i verkligheten och skapa grundregler redan i början för att säkerställa ett effektivt teamarbete; introducera eleverna till grupprocesser och göra några uppvärmningsövningar samt fastställa hur resultaten av projektet kommer att utvärderas och bedömas.

Problembaserat lärande har många fördelar för både studenter, instruktörer och institutioner. PBL-lärande är studentorienterat och eleverna tycker att det är roligare än andra former av lärande. Dessutom uppmuntrar PBL större förståelse och studenter som har erfarenheter av PBL hittar sina förmågor högre. Dessutom, med användning av PBL, utvecklar elever livslånga färdigheter.

Arbetande vuxna, särskilt de i åldern 50+ lär sig annorlunda än unga människor. PBL-metoden passar utmärkt för arbetande vuxna och/ eller äldre människor, istället för att förvänta sig att elever passivt får information, får PBL elever att visa sin kunskap genom att framgångsrikt slutföra ett projekt eller lösa ett problem. Det är en mer aktiv inlärningsmodell som visat sig ge långvarig kunskap och färdigheter för problemlösning.

2.6 E-lärande (Distansutbildning)

Distansutbildning (eller e-lärande) är ett formaliserat undervisnings- och inläringssystem som är särskilt utformat för att fjärr åtgärdas med elektronisk kommunikation. Eftersom distansutbildning är billigare att stödja och inte begränsas av geografiska överväganden, erbjuder det möjligheter i situationer där traditionell utbildning har svårt att fungera. Studenter med schemalägnings- eller distansproblem såväl som anställda kan dra nytta av e-lärande, eftersom denna utbildningsmetod tenderar att vara mer flexibel och kan genomföras praktiskt taget var som helst.

Bland några av de populära distansutbildningsteknikerna hör: **Röstcentrerad teknik** (CD- eller MP3-inspelningar eller webbsändningar); **Videoteknik** (såsom instruktionsvideor, DVD-skivor och interaktiv videokonferens); och **datorcentrerad teknik** (levereras via internet eller företagets intranät).

Grundläggande principer för e-lärande är individualitet och flexibilitet, självständighet, multimedia, studentstöd (hög information om studiemöjligheter, motivation att studera, individualiserade uppsättningar av studieprogram etc.) och öppenhet.

E-lärandemetoden är lämplig för arbetande vuxna och äldre, (i åldern 50+) som projektet är inriktat på, eftersom det har flera fördelar för det: det förbättrar inte bara din kunskapsbehållning, men det passar också in i ditt schema. Eleverna behöver inte göra researrangemang och kan anpassa sin inlärningsupplevelse utan att det stör deras arbete eller hemliv. Dessutom är utbudet av tillgängliga alternativ stort och har ingen åldersgräns.

2.7 Certifiering av mjuk kompetens och kunskap som erhållits genom icke-formell utbildning

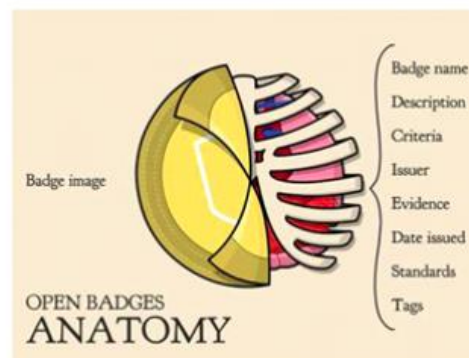
Avgörande för dagens snabbt föränderliga ekonomi och teknisk utveckling är förmågan att värdera det breda utbudet av överförbara färdigheter, så att arbetsgivare bättre kan matcha människor till jobb, sådana färdigheter som organisations- och tidshantering, konfliktlösning, interpersonell och interkulturell medvetenhet. De kan anskaffas inte bara i en traditionell

inlärningsmiljö, utan även i informella och icke-formella utbildningsmiljöer och online via öppna utbildningsresurser, särskilt inom vuxenutbildningssektorn.

Erkännandet av kunskaper, färdigheter och kompetenser som förvärvats utanför den formella utbildningen specificeras utförligt i Europeiska rådets rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012 / C 398/01) och i meddelandet från kommissionen Öppna utbildning: Innovativ undervisning och lärande för alla genom ny teknik och öppna utbildningsresurser (SWD (2013) 341 final).

Öppna digitala märken är verktyg som har potential att tala om elevers prestationer, förmågor, styrkor och egenskaper. Under de senaste åren har märken väckt uppmärksamhet bland utbildningsreformatorer, eftersom märken kan användas i skolsystemet på olika nivåer som ett komplement till standardiserade certifikat eller betyg. I högre utbildning måste studenterna genomföra kurser i virtuella

inlärningsmiljöer eller i vuxenutbildningsinstitutioner utanför den formella skolan, t.ex. icke-formella utbildningscentra, som inte bedömer kompetens och färdigheter på ett standardiserat sätt.

Ett märke innehåller metadata om märkbeskrivningen, en lista över kriterier för att tjäna märket, den utfärdande organisationen, utfärdandedatumet och eventuellt utgångsdatumet och så småningom webbadressen kopplad till bevis för att verifiera det. Arbetsgivare, utbildningsinstitutioner eller föreningar kan få åtkomst till de metadata som sparas i varje digital bild och kontrollera online vad märke-tjänaren var tvungen att göra för att få det.

Det finns tre huvudaktörer som är involverade i processen att skapa och utfärda ett digitalt märke: emittenten, märke/emblemtagaren och konsumenten.

Emittenten är den utbildningsinstitution eller det företag som ansvarar för att utforma och utfärda märket. Det avgör också vem av personalen har rätt att tilldela märken. Emittenten tilldelar märken när eleverna har uppfyllt kriterier eller nått riktmärken i sina inlärningsupplevelser. Märkena representerar olika färdigheter, prestationer, ofta anpassade till vissa kompetensramar, som europeisk referensram för språk eller den europeiska ramverket för nyckelkompetenser för livslångt lärande. Helst vill emittenten att deras märken ska erkännas som ett pålitligt dokument och ha högt värde för externa föreningar, institutioner eller arbetsmarknaden. Eftersom emittenten är ansvarig för äktheten och kvaliteten på märkena övervakar de och validerar att eleven har uppnått märket på rätt sätt. Märken ses också som en form av marknadsföring eftersom utomstående kommer att se vilka färdigheter eller lärandemål som kan uppnås inom en pedagogisk miljö.

Märkeintagaren är den elev som får märket som ett bevis på inlärningsprestationer, framsteg och deltagande i olika evenemang och kurser. Ett enda märke kan vara en del av en större konstellation av märken och fungera som en milstolpe på en inlärningsväg. Förhållandet mellan emittenten och märkeintagaren kan verifieras. På vuxenutbildningsnivå kan märkeintagaren vara unga vuxna som arbetar för att få allmänna kvalifikationer som lämnar skolan, livslånga elever, elever i yrkesutbildningskurser eller till och med utbildare etc. Intagaren måste kunna lagra och exportera de intjänade märkena och integrera dem i ett CV eller professionella nätverk online.

Den tredje aktören som är inblandad är konsumenten, som kan vara en arbetsgivare, en utbildningsinstitution eller en förening av någon typ.

Konsumenterna kommer att kontrollera märken och metadata som finns; de vill se märken som är av värde, transparenta, giltiga och lätt verifierbara. Baserat på metadata och märken kommer de att kunna bedöma märkesinnehavaren.⁸

⁸ Open badges for adult education: <https://www.open-badges.eu/>. Guidelines for implementation and Guidelines for educators.

Tool for the creation of digital badges for e-learning platforms: <https://openbadges.org/>

3 Utveckling av mjuka färdigheter

Numera innehåller nästan alla jobbbannonser "utmärkta kommunikations- och problemlösningskunskaper" som en förväntan, men vad betyder det egentligen? Hur kan en kandidat avgöra om han eller hon utmärker sig inom dessa områden, och varför har denna kompetenslinje så stor betydelse?

När de skapar ett CV tenderar kandidaterna att lista sina studier, arbetslivserfarenhet och alla möjligheter som resulterade i deras professionella tillväxt genom åren. Dessa mätbara, verifierbara färdigheter kallas hårda färdigheter. Det finns emellertid också frågor som verkar inte ha något att göra med det aktuella arbetet och kan vara irrelevanta i början. Arbetsgivare tenderar att ställa beteendebaserade intervjufrågor för att övervaka mjuk kompetens. Mjuka färdigheter, även kända som sociala färdigheter, kan inte beskrivas av utbildning, eftersom de är subjektiva och inte direkt synliga. Men om kandidaten har de mjuka färdigheter som krävs för positionen kommer framgångsgraden för de personliga intervjuerna att öka enormt.

Hur vet jag att jag är bra?

Oavsett vilket jobb kandidaten söker till kommer arbetsgivarna att förvänta sig att den sökande har åtminstone några mjuka färdigheter. För att lyckas i anställningsintervjun, eller senare under arbetet, måste människor framgångsrikt komma överens och interagera med många av sina kollegor från olika avdelningar, samt chefer, medarbetare, kunder, leverantörer eller till och med deras framtida kunder. Sociala färdigheter värderas i huvudsak av varje arbetsgivare; därför är det bäst att förbättra och framför allt få medvetenhet om sina egna sociala färdigheter. Om kandidaten lätt kommer överens med andra kollegor kan en stark mjuk skicklighet i deras repertoar vara effektiv kommunikation.

Mjuka färdigheter kan utvecklas!

I nästa kapitel kommer naturen och den övergripande betydelsen av mjuka färdigheter att diskuteras, vilket är ett samlingsbegrepp, summan av alla färdigheter som är interpersonella

färdigheter eller sociala färdigheter. Den goda nyheten är att interpersonella färdigheter kan bibehållas och vidareutvecklas! Dessa färdigheter är dock även mycket svåra att lära ut, så detta kapitels syfte är att lyfta fram några viktiga mjuka färdigheter samtidigt som man visar olika lämpliga metoder för att framgångsrikt lära ut dem.⁹¹⁰

Visste du?

Mjuka färdigheter kan klassificeras i fyra olika kategorier: självbild och vision av världen; sammanhang och prestationsrelaterat; social interaktion och metodologiskt, intuitivt och lateralt tänkande.¹¹

3.1 Kommunikationsförmåga

Det är av gemensam förståelse att kommunikation på alla nivåer i livet och i alla åldrar är en av nyckelkompetenserna. I de höga kraven på dagens arbetsmarknadskommunikation är det viktigt för att lyckas, särskilt för de över 50 år som kan behöva byta jobb eller hitta ett nytt jobb.

Enligt definition är kommunikation ”en process genom vilken information utbyts mellan individer genom ett gemensamt system med symboler, tecken eller beteende”¹². Behovet av adekvat kommunikation är oundvikligt i talad och skriftlig kommunikation. Men korrekt kommunikation är frågan om många aspekter. Det kräver en delad uppsättning och förståelse för symbolsystem, såsom språk, bokstäver, gester, etc.

När människor kommunicerar tänker de inte riktigt medvetet på själva processen, vilken typ av interaktion de behöver och tänker på dessa aspekter ur den andra personens perspektiv. Men det borde inte vara en överraskning att det finns olika sorter och typer av kommunikation. När vi medvetet är tydliga om vad vi vill ha som resultat av kommunikationsprocessen och vilken typ

⁹ <https://blog.cvonline.hu/2018/karriertanacsok/soft-skills-vagvis-a-puha-keszsegek-mit-kell-tudni-rola/17400>

¹⁰ <https://www.thebalancecareers.com/list-of-soft-skills-2063770>

¹¹ <https://skillsmatch.eu/soft-skills-definitions/>

¹² <https://www.merriam-webster.com/dictionary/communication>

av kommunikation vi vill ha, kan vi arbeta avsiktligt för att skapa det och överväga vad den andra vill, därför kan vi bli bättre kommunikatörer.

Typer av kommunikation

Kommunikation kan kategoriseras på mer än ett sätt, beroende på våra klassificeringskriterier:

Efter kommunikationskanal:

Verbal - med ord

Muntligt talande - chatt, möten, föreläsning, etc.

Oral kommunikation använder talade ord. I grund och botten förutsätts det att individer pratar med varandra, antingen genom konversation ansikte mot ansikte eller telefonsamtal, Skype etc. Men det inkluderar också andra muntliga manifestationer som föreläsningar, tal, presentationer, diskussioner, intervjuer etc.

Skriftligt - brev, e-post, anteckningar, etc.

Skriftlig kommunikation är i grunden vilken typ av kommunikation som helst som har skrivna ord. Att kommunicera genom att skriva är nödvändigt i den moderna världen, eftersom vi lever i en tid av information och allt måste dokumenteras. Den ständigt ökande användningen av datorer och datanätverk för att organisera och överföra information innebär att behovet av kompetenta skriftfärdigheter ökar.

Icke-verbal; t.ex.: ögonkontakt, kroppsspråk, uttryckssymboler, etc.

Icke-verbal kommunikation är i grunden kommunikation utan ord. Det kan finnas som ett stöd för verbal kommunikation men kan också existera på egen hand. Det är annan kommunikation än muntlig och skriftlig, som gest, kroppsspråk, hållning, röstton eller ansiktsuttryck, som kallas icke-verbal kommunikation. Icke-verbal kommunikation handlar om talarens kroppsspråk.

Efter typ av mottagare:

Intrapersonell kommunikation - kommunikation med sig själv

Interpersonell kommunikation - kommunikation mellan 2 personer

Gruppkommunikation - kommunikation mellan mer än 2 personer

Masskommunikation - kommunikation till stora grupper av människor

Efter stil och syfte:

Formell

Kommunikationsstil i denna form håller avstånd och är officiell. Officiella konferenser, möten och skriftliga anteckningar och företagsbrev används för kommunikation. Därför är formell kommunikation rak, officiell och alltid exakt och har en strikt och styv ton.

Informell

Kräver att människor har ett närmare förhållande än främlingar, därför förekommer det främst mellan vänner och familj. Informell kommunikation har inga rigida regler och riktlinjer.

Naturligtvis finns det många andra sätt att klassificera kommunikation efter andra aspekter.

Kommunicera effektivt på arbetsplatsen

Medan det finns flera kommunikationsförmågor som du kommer använda i olika scenarier, finns det några sätt du kan vara en effektiv kommunikatör på jobbet:

Att vara tydlig och kortfattad. Försök minska risken för missförstånd genom att göra ditt budskap så enkelt att konsumera som möjligt. Genom att minska ditt meddelande till dess grundläggande betydelse och klippa av långa, detaljerade meningar kan andra snabbt förstå din poäng. Även om det är bra att ge sammanhang är det bäst att ge den nödvändigaste informationen när du försöker meddela din idé, instruktion eller meddelande.

Träna empati. Att förstå din kollegas känslor, idéer och mål kan hjälpa dig när du kommunicerar med dem. Du kan till exempel behöva hjälp från andra avdelningar för att få igång ett projekt. Om de inte är villiga att hjälpa eller oroar sig, kan träning på empati hjälpa dig att framföra ditt budskap på ett sätt som tar itu med deras oro.

Självssäkerhet. Att vara självssäker kan vara nödvändig för att nå dina mål i olika situationer på arbetsplatsen. Du kan be några kollegor att samarbeta för att nå dina mål, be om löneavtal eller motstå en idé som du inte tror är till nytta. En säker presentation är en viktig del av arbetsplatsen, men du bör alltid vara respektfull när du pratar. Att hålla en jämn ton och ge sunda skäl till dina påståenden hjälper andra att vara mottagliga för dina tankar.

Använda och läsa kroppsspråk. Som anges ovan är kroppsspråk en mycket viktig del av kommunikationen i allmänhet och på arbetsplatsen. Du kan få en djupare förståelse av meddelandena som meddelas till dig om du ägnar stor uppmärksamhet åt människors ansikts- och kroppsuttryck samt rörelser. Du bör också vara noga med hur du kommunicerar (avsiktligt eller inte) med ditt eget kroppsspråk.

3.2 Lagarbete

Som det händer inom andra områden är till och med lagarbete ett slagord som vi fäster helt olika betydelser vid.

Vi anser att det är viktigt att börja med att definiera det mål som vi vill uppnå genom lagarbete: mobilisera potentialen hos alla deltagare till en grupp.

Om vi använder denna synvinkel är det viktigt att förlita oss på underlättande tekniker som har utvecklats för detta ändamål, från befriande strukturer [Lipmanowicz 2014] till LEGO Serious Play [Kristiansen 2014].

Även med utgångspunkt från denna synvinkel måste vi hålla våra elever medvetna om att, som de säkert har upplevt på sin arbetsplats, endast ett fåtal företag är tillräckligt utvecklade för att

använda denna teknik, främst placerad i det som [Laloux 2014] kallar grön och teal organisationer: med tanke på att vårt mål är att utveckla framtidssäkra arbetstagare är förmågan att underlätta eller delta i underlättade möten av yttersta vikt.

Alla nya underlättningssatser försöker genomdriva växlingar i diskussion, för att tillåta varje person som är inblandad i mötet möjligheten att prata och utnyttja sin egen kreativitet.

Men lagarbete baseras inte bara på möten: under de senaste 50 åren har organisationsteorier och tekniker blomstrat, delvis från produktion (Toyota Production System, Lean, ...), delvis från IT (Agile, Scrum, ...); i grunden för dem alla finns det ett tryck mot en större autonomi och ansvar för varje arbetare.

Alla är centrerade kring användningen av visuella metaforer och visuella verktyg, från Kanban till Obeya Rooms: det är en revolution med avseende på en utbildning baserad på ordanvändning.

Alla dessa kommentarer vill understryka behovet av särskild uppmärksamhet vid utbildning av äldre arbetstagare: majoriteten av dem har odlats med en bild av livet som en linjär väg (spelåldern, studieåldern, arbetsåldern, vilofåldern) och utbildningen som en asymmetrisk aktivitet, hetero-riktad; nu måste samma personer lära sig att livet är cykliskt, att lärande är livslångt och att de måste vara huvudpersoner i sina egna inlärnings- och jobbaktiviteter.

Som underströks i [Burns 2002] kräver "Andragogy att vuxna lärare ska veta när de ska sluta prata och lyssna": lärarens plikt i vuxenutbildningen är att följa eleverna från ett tillstånd av beroende till ett tillstånd av autonomi, förbättra självkänsla och självstyrning och hjälper till att hitta motivationen att lära sig.

I denna specifika domän kan inläringen äga rum i små bitar på 30 till 45 minuter för att respektera det vanliga uppmärksamhetsområdet, och rollspel har en central roll, alltid i kombination med debriefingperioder, för att göra det möjligt för eleverna att anpassa sig till sina vanliga roller.

3.3 Motståndskraft

På dagens arbetsmarknad utvärderas arbetssökande huvudsakligen utifrån sina CV, även om arbetsgivare i allt högre grad efterfrågar sådana personliga egenskaper som t.ex. stressmotstånd och förmågan att hantera komplexa situationer. I dessa tider av pandemi och mycket osäker situation på arbetsmarknaden spelar mjuka färdigheter en större roll än någonsin för dem som söker jobb. Speciellt förmågan att hantera stress, svårigheter och / eller trauma är bland de viktigaste just nu. I psykologi kallas det motståndskraft och det är en av de ansträngda och uppskattade mjuka färdigheterna hos de anställda.

Vad är "motståndskraft"?

I psykologi betyder motståndskraft en individs förmåga att hantera en svår eller stressig situation. Begreppet motståndskraft kan förklaras med "konsten att veta hur man navigerar mellan stormar och översvämningar". Mer exakt är motståndskraft ett psykologiskt fenomen som gör det möjligt för en individ som lider av en traumatisk upplevelse att acceptera denna händelse för att övervinna chocken, återhämta sig och gå vidare. En "motståndskraftig" person kan alltså hantera en svår situation som orsakar stress eller sorg och förbli positiv trots omständigheterna.

Begreppet motståndskraft kan också definieras som en grad av individuell motståndskraft och motståndskraft mot bakslag och utmaningar, hög motståndskraft motsvarar ett större motstånd och förmåga att återhämta sig.

Forskare är inte överens om hur mycket av resistensförmågan är genetisk. Människor verkar skilja sig när det gäller medfödd förmåga att hantera livets stress. Men det är uppenbart att motståndskraft sannolikt även kommer vara medveten. Det är därför möjligt att stärka sitt inre jag och sin tro på sig själv, att omdefiniera sig själv som en kapabel och kompetent person som kan motstå motgångar. Det är möjligt att stärka sitt psyke och utveckla en känsla av kontroll över livet.

Motståndskraft är också en förmåga som finns i andra mjuka färdigheter; stresshantering, optimism, motivation, flexibilitet, anpassningsförmåga, kreativitet, etc. En motståndskraftig person har också många andra förmågor som hjälper till att övervinna sina traumatiska faser i livet och stressiga situationer på jobbet och göra det effektivt. Enligt en studie är anpassningsförmåga en av de mest värderade mjuka kompetenserna på arbetsmarknaden.

Den amerikanska psykologen Edith Grotberg tror att alla måste påminnas om hans eller hennes styrkor. Hon uppmuntrar människor att utveckla sin motståndskraft genom att tänka och bli medvetna om följande aspekter:

JAG HAR: Tänk på vilket externt stöd du har, till exempel dina relationer, dina rutiner och den dagliga strukturen, dvs. de "regler" du lever efter och de förebilder du har.

JAG ÄR: Tänk på vem du är, till exempel att du är en person med syn på livet, en person som bryr sig om andra, en person som kan vara stolt över sig själv och som har inre styrkor som kan utvecklas.

JAG KAN: Tänk på vad du kan göra, till exempel att du är bra på att kommunicera, lösa problem, behandla andra med respekt, skapa nya relationer och skaffa dig nya färdigheter som ger dig lycka, välbefinnande och framgång.

Sammanfattningsvis är motståndskraft en viktig anpassningsförmåga för människor och motståndskraft har visat sig ha starka positiva kopplingar till positiva känslor och med livets mening.

3.4 Kreativitet

När marknaderna blir mättade och konkurrensen blir starkare är det nödvändigt att hitta innovativa metoder för att hantera affärsproblem eller till och med förbättra inlärningsmöjligheterna. Begreppet kreativitet är naturligtvis ett svårfångat begrepp. Hur är det möjligt att öka kreativiteten om den inte kan definieras och mätas korrekt? I grund och botten styr kreativiteten en hel del nyheter, som måste tillämpas korrekt för att uppnå det önskade

målet. Genom att få ett kreativt tänkesätt kan individer skickligt ta itu med hinder och problem som syftar till att uppnå triumf över varje fall.

Det rekommenderas att överväga kreativitet i flera scenarier, i stället för att förlita sig enbart på förklaringar från ordböcker och artiklar. Intelligens, talang och sociala miljöfaktorer kan påverka kreativitetens potential, men de begränsar inte eller prioriterar inte individer, vilket betyder att vem som helst och alla kan vara kreativa. Det kan inte läggas tillräcklig vikt vid de positiva eller tvärtom negativa resultat av sociala miljöeffekter på grund av omedelbar positiv eller negativ feedback från andra samhällsmedlemmar. Dess inflytelserika kraft är enorm, liksom i de flesta fall, spelar dessa faktorer en avgörande roll för att flytta en person mot ett slutgiltigt beslut, oavsett om det gäller affärer, personliga eller inlärningsinriktade fall. Genom att överväga andra synpunkter kan individer omforma sina tankar för att skapa ett slutgiltigt kreativt svar på ett visst problem, men i många fall är den ursprungliga ömtåliga kreativa gnistan benägen att raderas helt på grund av det stora yttre inflytandet. Externa åsikter kan samlas noggrant för att ge riktlinjer för individen, av den anledningen att individens roll är av yttersta vikt vid bedömningen av den slutliga idén när det gäller lönsamhet, handlingsbarhet och lämplighet. (Amabile 2012)

Frågan är dock fortfarande öppen om hur man kan förbättra någons kreativitet. Tekniker och metoder uppmuntrar kreativa handlingar, oavsett individens studier. Fokus ligger på en mängd olika aspekter av kreativitet, inklusive tekniker för idégenerering och avvikande tänkande, eller metoder för omramning av problem.

Tekniker för att främja kreativitet:

GÖR DET

GÖR DET-metoden av Robert W. Olsen är en strukturerad process för kreativitet. Det står för att definiera problemet, ha ett öppet sinne, identifiera de bästa lösningarna och slutligen transformera. Hela processen fungerar som en självbedömning som ger förmågan att

visualisera, konceptualisera och forma tankar till en medveten, faktisk uppgift som ska lösas. Det fungerar som ett underbart självbedömningsverktyg.

SCAMPER-metoden:

Denna teknik främjar kreativitet och kreativt tänkande som utvecklats av Bob Eberlee i mitten av 1920-talet. Tekniken består av en noggrann checklista, där du kan skapa nya idéer när du börjar arbeta med en grundidé. Denna teknik är speciellt designad för att förbättra en produkt, en tjänst eller en process i ett företag.¹³

3-6-5 metoden:

Denna metod är en skriftlig variant av brainstormingstekniken, där deltagarna skriver idéer på ett papper som skickas runt för att alla ska kunna bidra med sina idéer.¹⁴

ATT GÖRA TANKEKARTOR:

Att göra tankekartor är en klassisk kreativitetsförbättringsteknik som används för att visuellt representera idéer, ord, uppgifter eller andra länkade begrepp, som baseras på en nyckelidé eller ett ord. Denna metod lyser verkligen när många ingångar måste synergiseras, vilket skapar logiska kopplingar mellan dem och kopplar dessa idéer till en kroppslig form på ett kreativt sätt.¹⁵

Sätt att förbättra din kreativitet på jobbet

Dessa punkter fokuserar på individuell förbättring av kreativiteten och reflekterar över de faktorer som påverkar kreativiteten.

- Klä upp och dekorera din arbetsyta på ett sätt som speglar din passion och energi.
- Alla har en föredragen livsstil och arbetsvanor. Omfattar dina beslutsfattande och problemlösande stilar och personliga intressen påverkar positivt vem du är på jobbet.

¹³ Learn more about the technique here: http://www.mindtools.com/pages/article/newCT_02.htm

¹⁴ See more about this method in the following link: <http://youtu.be/TR1i1PPd8ZU>

¹⁵ More about mind mapping: <http://youtu.be/wLWV0XN7K1g>, https://www.youtube.com/watch?v=s_wWWGJi_VU

- Vad får dig att känna dig passionerad? Vilka slags saker kanaliserar du din energi till? Vad är du engagerad i? Ta med dig alla tre till jobbet och sätt dem i arbete för dig.
- Varje kreativ handling börjar med en uppfattning. Se till att förverkliga och forma dina idéer till konkreta koncept.
- Varje kreativ handling utvecklas genom en inkubationsfas. Se till att du sätter säkra gränser kring din egen kreativa arbetstid, så att den inte blir överväldigad av andra ansvarsområden. Det är viktigt att låta tankeströmmen vandra bort då och då. Vem vet vad en individ kan återhämta sig eller upptäcka under en sådan resa?
- Varje kreativ handling blir förverkligad. Se till att du hjälper var och ett av dina personliga eller professionella projekt att växa till nästa nivå. Varje litet steg räknas!
- Fira din början och dina slut. Markera de stora stunderna och leta efter skäl att leka och njut! Det är en av de faktorer som vi tenderar att avvisa, och hävdar att det inte finns tid för kul eller lek.
- Veta när det är dags att gå vidare (från idéer eller projekt) och börja implementera dem för att komma till en slutdestination.

Så när kan vi prata om utveckling och tillväxt när det gäller kreativitet? Det kommer att få synliga konsekvenser. Oavsett vilket område individen fullföljer kommer de utvecklade produkterna att bli mer förfinade, sofistikerade och unika. De första stegen kan vara de svåraste i varje inlärningsprocess, men med konsekvens och beslutsamhet kan även den klumpigaste råstenen förfinas till en unik, vacker ädelsten.¹⁶

¹⁶ Find out more:

<http://beadlinks.com/creativity/710.php>

<https://www.americanexpress.com/us/small-business/openforum/articles/how-to-boost-workplace-creativity/>

http://www.getvetter.com/posts/127-5-ideas-for-boosting-staff-creativity-in-the-workplace#.U7R3tfl_sQk

4 Specifika metoder för språkutbildning

På dagens ständigt föränderliga och snabba arbetsmarknad, där arbetare måste vara mångsidiga och redo att skaffa sig nya färdigheter, utmanas ställningen för personer över 50 år. Därför finns det ett uppenbart behov av kvalitativa, tillgängliga utbildningsmöjligheter för 50+ arbetare. Mer specifikt är ett stort hinder som dessa yrkesverksamma står inför bristen på språkkunskaper, särskilt engelska, som blir en allt större del av dagens nödvändiga kvalifikationer, och europeiska medborgare över 50 år visar en brist i denna specifika färdighet. För att uppfylla minimikraven i ett stort antal sektorer måste arbetstagare över 50 år ha kunskaper i minst ett främmande språk, helst engelska.

Det är viktigt att beakta behoven hos denna målgrupp när en metod för språkinläring föreslås och övervägs. Målgruppen för arbetstagare över 50 år delar mycket av vuxna elevers särdrag, till exempel det ökade ansvaret, jämfört med icke-vuxna elever, vilket gör behovet av en mer flexibel, icke-formell inställning till språkundervisning tydligt. Dessutom står denna målgrupp inför situationen i denna ålder, att de flesta färdigheter och erfarenheter redan har konsoliderats, och det är svårt att uppnå ett livstidlinäringstänkande om inte det finns sedan tidigare.

Det är av yttersta vikt att ge de vuxna eleverna möjligheter till självbedömning innan någon utbildning börjar, eftersom de kan ha färdigheter som de inte är medvetna om, eller kanske de inte kan bedöma deras kompetensnivåer exakt. Dessutom, genom att förvärva färdigheten för att självbedöma, kan de övervaka sitt eget lärande, vilket är ett viktigt verktyg i begreppet livslångt lärande. Övervakning av inlärningsupplevelsen ger dem också en förhöjd känsla av autonomi, och de kan bättre motivera sig själva och fortsätta med inlärningsprocessen.

4.1 Uppgiftsbaserat lärande

Uppgiftsbaserat lärande, en förfining av det kommunikativa tillvägagångssättet, fokuserar på att slutföra specifika uppgifter genom vilka språk lärs ut och lärs in. Språkelever använder språket

de kan för att slutföra en mängd olika uppgifter, förvärva nya strukturer, former och ordförråd efter behov.

Lite felkorrigering tillhandahålls. I denna typ av inlärningsmiljö ägnas tre till fyra veckors segment till ett specifikt ämne: ekologi, säkerhet, medicin, religion, ungdomskultur, etc. Studenterna lär sig om ett specifikt ämne, steg för steg, med hjälp av en mängd olika resurser, varvid varje enhet kulminerar i ett slutprojekt som en skriftlig rapport eller presentation.

Aktiviteter liknar de som finns i ett kommunikativt klassrum, men de baseras alltid på ett enda, specifikt tema. Studenterna förses med material som är speciellt utvecklade efter den specifika målgruppens behov, såsom arbetsblad, böcker, broschyrer och ljudfiler, men de fungerar inte som huvudkällan för lärande utan snarare som verktyg och riktlinjer för eleverna att skapa sitt eget lärande. Som nämnts ovan är det viktigt att ge arbetstagare / elever över 50 år flexibilitet och utrymme att använda sina befintliga färdigheter för att främja sitt lärande. En avancerad utvidgning av denna praxis av självständighet och autonomi är att hjälpa elever att skapa och sätta sina egna mål för att lära sig målspråket.

4.2 Datorassisterad språkinlärning

4.2.1 Teknikförbättrad språkinlärning: Nya didaktiska metoder

Lärande och undervisning i främmande språk har förändrats genom åren med den nya tekniska utvecklingen som har introducerat nya tillvägagångssätt för att göra lärandet mer effektivt och attraktivt för elever. Innovationer inom IKT-området erbjuder nya fördelar för att främja kompetens på främmande språk och gör det möjligt för elever att delta mer aktivt i processen.

Lärare måste också ta en aktiv roll när de noggrant planerar de didaktiska tillvägagångssätten för att matcha potentialen för teknikförbättrat lärande med behoven hos sina elever och utnyttja den fulla potentialen för den teknik som används.

I den bemärkelsen måste vi skilja mellan två typer av främmande språkinläring med hjälp av IKT-metoder. Den som använder e-lärande som stödsystem och lärandet som är helt IKT-baserat.

De didaktiska tillvägagångssätten och verktygen som presenteras i avsnitt **Nyckelelement för framgångsrikt IKT-baserat språkinläring** och **praktiska idéer för implementering** kan användas i e-lärande som stödsystem eller i IKT-baserat lärande med motsvarande särdrag som kommer att tas fram.

4.2.2 E-lärande som stödsystem: Blandat lärande och omvänt klassrum

Användningen av e-lärande som ett stödsystem för språkinläring och undervisning bygger på två didaktiska tillvägagångssätt; allmänt benämnd blandat lärande och omvänt klassrum.

Blandat lärande: blandat lärande är ett didaktiskt tillvägagångssätt som kombinerar traditionella klassrummetoder med online-utbildning. Inlärningsprocessen är en kombination av personliga sessioner med online-lärande. Onlinesessionerna kan ske synkroniserat och icke synkroniserat.

Omvänt klassrum: den här pedagogiska tekniken består av två komponenter, användning av datorteknik och involvering av interaktiva aktiviteter i personliga sessioner. Informationen som kommer att användas i personliga sessioner introduceras till studenter före sessionerna via e-lärandeplattformar eller mobilappar. Eleverna har fler möjligheter att delta i engagerande aktiviteter under lektionerna. Omvänt klassrum bygger på kärnidén att tillhandahålla och skapa ett lärandesamhälle där eleverna utvecklar kunskap genom konstruktiva inlärningsupplevelser, kamratinteraktion och samarbete.

Syftet med båda inlärningsstrategierna är att hitta den optimala kombinationen av klassundervisning och distansutbildning för att så långt som möjligt nå målen för lärande och effektivitet. Användningen av ny teknik skapar mervärde och måste implementeras med tanke på det slutliga pedagogiska syftet.

4.2.3 Didaktiska principer för IKT-baserad språkinlärning

Alla pedagogiska principer som gäller traditionellt ansikte mot ansikte-lärande kan tillämpas i e-lärande utbildning med vissa förändringar för att införa tekniska framsteg. IKT-språkinlärning kräver skapande av webbaserade inlärningsmiljöer, vilket bidrar till elevernas engagemang i inlärningsprocessen. Kraven som måste beaktas för designen är:

- Kursdesign
- IT-färdigheter för lärare och studenter.
- Teknisk support för användare.
- Motivation av elever.
- Skapande av en gemenskap.
- Tidshanteringsverktyg.

Baserat på dessa krav, Trepule et al. (2015) föreslår följande didaktiska principer för att stödja elevernas framgång med att öka sina kunskaper i ett främmande språk:

- **Inlärningscentrerad:** teknikförbättrat språkinlärning bör vara inlärningscentrerad för att uppnå positiva inlärningsresultat.
- **Metakognitiva aktiviteter:** främja och stödja elevernas metakognitiva aktiviteter av reflektion, självbedömning och själv effektivitet för autonomt lärande.
- **Social interaktion:** bygga social närvaro när det gäller diskussionskanaler eller andra sätt att få kontakt med lärare och andra elever.
- **Tidsplanering:** erbjuda verktyg för tidshantering för att uppnå milstolpar och mål på en viss tid.

Utöver dessa principer omfattar ramverket Community of Inquiry (CoI) tre ömsesidigt beroende element som underlättar meningsfullt onlineinlärning (Wu et al., 2017):

- **Lärarens närvaro:** hänvisar till hur lärare sekvenserar inlärningsaktiviteterna och underlättar inlärning; omfattar design, riktning och stöd för studentaktiviteter.

- **Social närvaro:** hänvisar till den sociala och interpersonella kommunikationen som krävs för online-lärande; inkluderar idealiskt öppen kommunikation med andra och sammanhängande kommunikativa svar.
- **Kognitiv närvaro:** hänvisar till utvecklingen av kritiskt tänkande färdigheter, förmågan att skapa mening ur idéer.

4.2.4 Nyckelelement för framgångsrik IKT-baserad språkinläring

Digitala miljöer för språkinläring måste vara balanserade för att möjliggöra ett tillvägagångssätt som är studentcentrerat och hjälper till att öka kvaliteten på inläringen och känslan av att tillhöra en gemenskap.

Wu et al (2017) påpekar följande delar av en framgångsrik e-lärandemiljö:

Social interaktion - bygga social närvaro: lärandet sker inte isolerat, processen att dela och diskutera med andra elever har en enorm inverkan på elevernas motivation och prestationer. Online-diskussioner kan ge utrymmen för att ge och ta emot direkt feedback, utbyte av idéer och reflektioner. Forum, chattar och andra IKT-verktyg kan användas för att främja den sociala interaktionen. I den meningen kan IKT-baserade språkkurser också bidra till att upprätthålla en gruppssammanhang mellan olika studentår eller mellan ansikte mot ansikte kurser.

Interaktivitet och samarbete: I e-lärande miljöer är övningarna dynamiska och integrerar lekfull komponent. Spelifiering spelar en grundläggande roll för att fånga och upprätthålla elevernas uppmärksamhet. För att underlätta kunskaper i främmande språk bör aktiviteter utformas för att vara studentcentrerade och uppmuntra studenter att aktivt delta i interaktiva aktiviteter baserade på verkliga situationer.

Individualisering: en av de främsta fördelarna som e-lärande har att erbjuda är individualiseringen av utbildningens vägar och innehåll för deltagarna.

Elevernas autonomi: E-lärande odlar elevernas autonomi och låter dem arbeta och sin egen takt. Anpassning av träningsvägar främjar elevernas autonomi när inlärningsinnehållet anpassar sig till deras behov, eleven blir gradvis ansvarig för sitt eget lärande.

Autentisk språkinläring: e-lärande gör det möjligt att skapa aktiviteter i autentiska, stödjande, interaktiva och samarbetsvilliga sammanhang. Online-lärandesamhällen ger inlärningsmöjligheter att använda främmande språk på ett mer autentiskt sätt. Erfarenheten visar att webbaserad språkinläring ger eleverna möjlighet att kommunicera i en mer "naturlig" miljö.

Lärarnas roll: lärarnas roll förändras avsevärt i online-lärandet. Läraren är den centrala figuren i processen för teknikförbättrat lärande. Lärarens huvudroll är planering av kursen och stöd och vägledning för studenter.

I blandade kurser är lärarens roll mer kopplad till instruktionsförmåga och att ge engagerande och affektiva inlärningsaktiviteter och främja deras deltagande i klassaktiviteter.

I virtuella kurser tjänar lärare mer som en guide som guidar eleverna genom sina inlärningsvägar.

4.2.5 Praktiska idéer för implementering

Designprogramvara: Det finns många designprogram för att skapa online-utbildningsmaterial som är interaktiva och för att engagera studenter. Till exempel:

- **Moodle:** <https://moodle.org/>. Den mest kända e-lärande plattformen i världen. Öppen källkodsplattform, gratis och flerspråkig.
- **ATutor:** Open Source webbaserat Learning Management System (LMS) som används för att utveckla och leverera online-kurser. <https://atutor.github.io/atutor/index.html>
- **Dokeos:** LMS-verktyg med öppen källkod för läkemedels- och sjukvårdsföretag. Det erbjuder funktioner som kursförfattare, framstegsspårning, rapportering och certifieringshantering. <http://www.dokeos.com/>

Informations- och planeringsverktyg: verktyg som gör det möjligt för läraren att kommunicera med eleverna och dela information med dem.

- **Google Calendar:** <https://calendar.google.com/>. Lärare kan skapa en kalender med kursplaneringen och dela den med eleverna. Googles kalendrar kan exporteras.

Kommunikationsverktyg: kommunikationsverktyg är viktiga för att skapa en känsla av gemenskap och för att främja autentiska inlärningsupplevelser. Det finns många verktyg som kan användas.

- **Meddelande / forum:** Moodle-plattformar tillåter elever att skicka meddelanden till läraren och till andra elever. Systemet gör det också möjligt att skapa diskussionsforum där alla deltagare på kurserna är inbjudna att delta.
- **Tandem:** mobilapp där elever från hela världen kan ansluta sig till modersmåltalare och träna vad de har lärt sig i verkliga konversationer. <https://www.tandem.net/es>
- **Andra gratisanslutningsapplikationer:** Skype, Hangouts, WhatsApp, Viber etc.

Rekommendationer för övning:

- En teknikassisterad online-lärandesamhälle bör ge en autentisk miljö för äkta interaktion mellan studenter.
- Nya studier påpekar att synkrona interaktioner är en viktig motivator för att engagera studenter i uppgifter. Studenter rapporterade att språk lärs bäst genom interaktion med modersmåltalare. Således är utvecklingen av en gemenskap av utövare rekommenderad (Mhichil, Appel, Ó Ciardubháin, Jager & Prizel-Kania, 2015).
- Elevernas ansvar för att utföra online-inlärningsaktiviteterna är viktigt. För att stödja elevernas inlärningsframsteg måste lärare ha verktyg för att övervaka deras framsteg under hela processen. (Wu et al., 2017)
- I fall av ett omvänt klassrum, håll online-kurserna öppna för deltagare i minst ett halvt år efter kursens slut, vilket ger möjligheter till en longitudinell inlärningsprocess. (Mullamaa, 2010)

- Varje online-inlärningsmiljö bör ge särskilda uppgifter för moderering för att hantera potentiell dålig användning. (Michil et al., 2015)

4.3 Kommunikativt tillvägagångssätt

Det kommunikativa tillvägagångssättet är det mest använda och mest accepterade tillvägagångssättet för klassrumsbaserad främmande språkundervisning idag, och på många sätt, är en kulmination av de metoder som föreföll tidigare.

Det betonar elevens förmåga att kommunicera olika funktioner, som att ställa och svara på frågor, göra förfrågningar, beskriva, berätta och jämföra. Uppgiftstilldelningen och problemlösning-två nyckelkomponenter i kritiskt tänkande-är de medel, genom vilka den kommunikativa metoden fungerar.

Till skillnad från den direkta metoden lärs inte grammatik isolerat. Lärandet sker i ett sammanhang; detaljerad felkorrigering betonas till förmån för teorin att elever naturligt kommer att utveckla korrekt tal genom frekvent användning. Studenter utvecklar flyt genom att kommunicera på språket snarare än genom att analysera det.

Ett kommunikativt klassrum innehåller aktiviteter genom vilka eleverna kan arbeta fram ett problem eller en situation genom berättelse eller förhandlingar och därmed etablera **kommunikativ kompetens**. Således kan vissa aktiviteter innefatta att skapa en dialog där deltagarna förhandlar om när och var de ska äta middag, skapa en berättelse baserad på en serie bilder eller jämföra likheter och skillnader mellan två bilder.

Språkcafé

Den kommunikativa metoden kan implementeras på olika sätt. En sådan övning är språkcaféet. Språkcaféet är ett sällskapligt sätt att lära sig och öva det valfria främmande språket, eftersom eleverna inte bara ges möjlighet att öva med andra elever utan också förvärvar och utbyter användbar information, färdigheter och erfarenheter relaterade till jobbsökning. Dessutom kan det ge (potentiella) anställda över 50 år att skapa en stark social supportgrupp. Eftersom 50+

elever har en tendens att undvika formell utbildning verkar språkkaféets metodik perfekt på grund av dess grundval på principerna om fritt uttryck och utbyte av idéer och information. Teman för språkkafékonversationerna kan kretsa kring att göra sökningar online, skicka in ansökningar, förbereda sig för intervjuer och överleva på dagens konkurrenskraftiga arbetsmarknad. Vanligtvis bör en handledare som talar målspråket vara närvarande för att hjälpa eleverna att hålla sig på kursen och svara på eventuella frågor. Det rekommenderas att hålla mötena regelbundet för att upprätthålla motivationsnivåerna höga. Denna metod har den extra fördelen att det är en billig inlärningsmetod, eftersom eleverna kan gå vidare till kostnaden för en drink.

Cyber Café

En variation av språkkaféet, som är en modern anpassning, är cybercaféet. Principerna är desamma som språkkaféet, men inställningen förändras drastiskt eftersom mötena äger rum online. Studenterna kan lära sig ett främmande språk i praktiken i ett virtuellt rum med hjälp av audiovisuella verktyg som en chatt, en videochatt eller en telekonferens. Handledaren är också närvarande i denna form av språkkafé, har en liknande roll att ge eleverna teman som de kan diskutera på målspråket och svarar på frågor. Den extra roll som är specifik för cybercaféet är att de också skulle behöva underlätta med registreringen och hjälp med användningen av onlineverktygen som onlineplattformen och telekonferensverktygen (such as Skype, Zoom, etc.). Diskussionsämnena kan likna språkkaféämnena. Beroende på sätt har eleverna möjlighet att öva inte bara sina tal- och lyssningsfärdigheter utan också sina läs- och skriftfärdigheter när kommunikation uppnås genom skriftlig text. Den extra fördelen jämfört med språkkafé är att det finns ökad flexibilitet i tid och rum, eftersom eleverna inte behöver träffas fysiskt utan kan lära sig bekvämt i sitt eget hem och de inte behöver resa till själva caféet. En möjlig nackdel är att för den specifika målgruppen för personer över 50 år kan det finnas några praktiska hinder relaterade till låga digitala färdigheter som kan visa sig vara ett hinder. Under målanalysens behovsanalys före utbildningen kan det dock bedömas om språkkaféet eller cybercaféet passar bättre för den specifika gruppen av elever.

Tandem

Tandems språkutbytesapplikation som nämnts tidigare är ett verktyg som hjälper elever på ett främmande språk att förbättra sina färdigheter parvis. Eleven väljer det språk de vill förbättra och de matchas med andra användare som också är intresserade av att lära sig och öva samma språk. Applikationen ger möjlighet att öva på alla aspekter av språket, lyssna och prata samt läsa och skriva. Syftet med Tandems språkutbyte är att se till att kommunikationen har skett och att båda parter har förstått varandra tydligt. Även om det inte är nödvändigt för 50+ personer att kommunicera med varandra, skulle det vara ett mer effektivt sätt för dem att hjälpa varandra, eftersom deras behov av en viss språknivå vanligtvis är likartade. Om eleven inte ens har en grundläggande förståelse för språket, rekommenderas det vanligtvis att partnern antingen är modersmåltalande eller har undervisningskompetenser för att hjälpa eleven att uppnå den första nivån av kommunikationsförmåga i främmande språk.

5 Specifika metoder för IKT-utbildning

Informations- och kommunikationsteknik (IKT) är en summa av teknikverktyg och resurser för att skapa, sprida, ändra och hantera informationen. Kommande IKT i utbildning har gett många nyheter och väsentligen förändrat dess värderingar, metoder och resultat. Det antas att dessa färdigheter som en gång utvecklats av studenter / praktikanter skulle leda till förbättring av deras status i livet, utveckling av nationens ekonomi, skapande av egenföretagare och korrekt användning av mänskliga och materiella resurser.

Under informationsteknologins tid är traditionella utbildningsmetoder inte tillräckligt effektiva. Det nuvarande utbildningssystemet kräver införande av snabba och icke-traditionella utbildningsmetoder och former i utbildningsprocessen som kan förvärva den mer aktivt och motivera eleverna till självutbildning. Processen är komplicerad och kräver att lärare och

utbildare samt elever och deltagare skaffar sig färdigheter för att arbeta med IT-verktyg och programvara. Dator, interaktiv styrelse, multimedia dataprojektor, internet etc. teknikverktyg har upptäckt nya möjligheter för lärare och utbildare i undervisningen och för studenterna i inlärningsprocessen. IKT ger tillgång till icke-traditionella informationskällor, ökar effektiviteten i självutbildningen, främjar kreativitet och förverkligar nya utbildningsformer och metoder. Utbildningens framgång beror på hur snabbt och enkelt vi kan få information av olika mängd.

Eftersom IKT-undervisning inte kan skryta med en lång historia har de i de flesta fall inte formulerats tydligt och deras bildning är inte så medveten utan snarare instinktiv, vilket också resulterar i att de flesta lärare inte använder en enda metod utan en slags blandning av metoder, där en av dem representeras dominerande.

De mest utbredda undervisningsmetoderna för applikationer listas och granskas:

Problemorienterad (den väljer applikationsverktyg för den gradvis expanderande uppgiftsserien eller utvidgar de använda begreppen och funktionerna från det önskade verktyget.),

Applikationsorienterad (Den lär de färdigheter som krävs för att skapa en viss typ av dokument i ordning efter dess struktur och expansion.),

Menyorienterad (Den lär ut applikationskunskap genom en applikation, eller mer exakt, genom programmets menyalternativ.),

Funktionsorienterad (Den definierar de allmänna funktionerna i ett applikationssystem, t.ex. infogning, korrigering, utskrift, formatering etc. för kontorsapplikationer och länkar sedan konkreta kunskapsobjekt till dem.),

Konceptororienterad (Den definierar de begrepp som används av ett applikationssystem, t.ex. cell, rad, kolumn, block, ark etc. för kalkylblad, och diskuterar sedan funktionerna relaterade till dem.),

Abstrakt verktygsorienterad (Den definierar den ständigt växande serien av abstrakta verktyg, t.ex. för att skapa och formatera texter, och diskuterar sedan nödvändig kunskap för varje nivå).

5.1 Problemorienterad

Den problemorienterade undervisningsmetoden kan mycket väl användas för undervisning i datorprogram, där den i huvudsak betyder samma som inom alla ämnesområden. IKT-undervisning kan anpassas till problemorienterad metod med lite kreativitet. Medan kärnproblemen kommer att variera mellan olika discipliner, finns det vissa egenskaper hos bra POM-problem som överskrider fält (Duch, B. J., Groh, S. E, & Allen, D. E. (Eds.). (2001). *The power of problem-based learning*. Sterling, VA: Stylus). Förutom kursinnehåll kan problemorienterad metod främja utvecklingen av kritiskt tänkande färdigheter, problemlösningsförmåga och kommunikationsförmåga. Det kan också ge möjligheter att arbeta i grupper, hitta och utvärdera material och livslångt lärande.

Bara för att demonstrera det, överväg en serie applikationsuppgifter som bygger på varandra och strukturera dem på ett sätt så att man behöver nyare och nyare applikationskunskap för att lösa dem; men samtidigt bör man ständigt använda den tidigare förvärvade kunskapen. Det kan illustreras med ett exempel från ordbehandlingen:

När vi lär en praktikant att klistra in bilder till exempel är det inte praktiskt att använda uppgifter som enbart koncentrerar sig på det. Genom att använda denna metod kan sådana uppgifter väljas som får praktikanter att använda möjligheterna att klistra in andra objekt och stycke- och objektformatering som de tidigare lärt sig.

Kontinuerlig användning av tidigare kunskaper är avgörande för en djupare förvärvsprocess medan kontinuerlig övning hjälper till att förbättra förvärv och rutinanvändning i framtiden.

Elementen i en uppgiftsserie kan stödja införandet av olika nya kunskapsobjekt:

Kunskapen om en applikationstyp, dess allmänna struktur, tänkande och planeringsförmåga (Hur kan den lösas snabbare, enklare och simplare? etc.), goda kunskaper om verktyg (Vilka applikationssystemfunktioner behövs för att lösa den givna uppgiften?).

Det utmärkande med denna metod kan vara att den enkelt och logiskt leder praktikanter över från en funktion eller uppsättning operationer inom applikationen till andra om lösningen på ett

problem lättare kan realiseras genom att använda andra uppsättningar operationer eller funktioner.

Huvudfrågan som du kan möta när du använder denna metod - jämfört med andra ämnesområden är en liten mängd nödvändiga uppgiftsböcker. Dessutom kanske uppgifterna i dessa böcker inte är så strukturerade. Tränare kan behöva träna själva för att effektivt använda den här metoden.

Den problemorienterade metoden är lämplig för gymnasieskolorna där fokus ligger på att testa olika lösningsvägar och inte på det fullständiga kommandot för ett IKT-verktyg eller en applikation.

5.2 Applikationsorienterad

Den applikationsorienterade metoden är en slags förkortad variation av den tidigare metoden. Skillnaden är att den inte uppmuntrar att lära sig alla möjligheter, utan koncentrerar sig på de som är nödvändiga för tillämpningsområdet eller typ av dokument, om de tillämpas på ordbehandling. När det gäller ordbehandling kan ett exempel vara ett cv, ett formulär, en dokumentfusion, en artikel och en lång rad liknande uppgifter.

Låt oss betrakta ett CV som en dokumenttyp. Ett CV har kontaktinformation, det har rubriker och vanliga linjer, etc. Därför kan man behöva formatera stycken (indrag och avstånd), tecken (teckensnittseffekter, storlek eller till och med typsnitt). Det är också mycket troligt att bland vanliga rader kommer det att finnas listor (exempelvis examenlista eller kurser). I ett mer avancerat CV kan det finnas en bild inkluderad, och man måste se till att den placeras och dimensioneras.

Denna metod gör en karakteristisk skillnad mellan ex. artikel och ett CV, eftersom startdokumenttyperna är olika. Även om en betydande del av de relaterade begreppen, operationerna och verktygen naturligtvis är identiska med de som lärs in i ordbehandling (de

kan till och med skapas med samma verktyg), är deras betydelse, applikationsfrekvensen helt annorlunda (t.ex. kolumn, tabell innehåll, sidnumrering, index osv.).

Metoden kan användas även inom andra IKT-områden. När det gäller illustrationer kan de innehålla affischer, linjer, illustrationer, logotyper, mosaiker, layouter, grafer, kartor etc. I kalkylark definierar vi inte dokumenttyper lika mycket, men det kan till exempel vara analys, statistik, matematiska applikationer, tabeller, diagram, simuleringar etc.

Den applikationsorienterade metoden är en av de lämpliga för vuxenutbildning, där praktikanter lär sig att hantera de vanligaste dokument- eller filtyperna, samt går igenom olika möjligheter att arbeta med dem.

5.3 Menyorienterad

Den menyorienterade metoden bygger på tanken att kunskapen om funktioner som tilldelats knapparna i en applikation är lika med att veta hur man använder ett applikationssystem. Denna metod koncentrerar sig främst på knapparna, funktionerna bakom dem och rutinmässig användning av dessa. Definitivt kan rutinerna vara nödvändiga, eftersom det är ett garanterat sätt att uppnå ett specifikt mål. Vissa rutiner är effektivare än andra. Vissa effektiva rutiner är resultatet av upplevelsen och kan inte byggas från grunden. Tränaren bör dock inte bara fokusera på "hur man gör" utan istället hjälpa eleverna att konstruera rutiner själva, snarare än att be dem att memorera välkända rutiner. Denna metod prioriterar inte planering eller estetisk och praktisk layout etc. Denna metod skulle vilja lära ut alla punkter på menyn i en applikation som minskar rollen från en elev till en applikationsanvändare som trycker på knappar och utför en memorerad lista över åtgärder för att genomföra ett recept som alltid ska följas.

Den menyorienterade metoden anses vara en av de sämsta IKT-undervisningsmetoderna och den är helt olämplig för utbildning av användningsförmåga i applikationer.

5.4 Funktionsorienterad

Den funktionsorienterad metoden i datorapplikationsundervisning är där applikationen kan sönderdelas i en uppsättning interagerande moduler där var och en av dessa moduler har en tydligt definierad funktion. Alltså studeras applikationssystemet ur en funktionell synvinkel och det försöker bygga undervisningsprocessen på omfattningen av åtgärder inom var och en av de funktioner som finns i en applikation.

Inom denna metod introduceras praktikanten till dessa funktioner och erbjuds att välja vilken funktion som ska studeras och övas. Kontorsapplikationer handlar till exempel om att skapa, lagra, modifiera, formatera och sedan visa och ibland skriva ut dokument. För att skapa ett dokument kan man använda redan befintligt material eller skapa ett nytt från grunden. Att lagra ett dokument innebär att du sparar det eller skapar en version av det. Ändring av ett dokument förutsätter att den omvandlas genom att ta bort eller lägga till vissa delar, ändra eller flytta dem. Design och layout handlar om att justera teckensnitt, stycken, tabeller och element. Det finns även språkställningar för att hantera stavning och grammatik, utskriftsfunktion som används för att formatera dokumentets layout, bilder, kalkylark före utskrift.

Den funktionsorienterade metoden fokuserar på det stora utbudet av saker att göra i applikationen, som i allmänhet inte passar grundutbildning utan snarare används för mer professionell applikationsutbildning, dvs. när praktikanter behöver använda en applikation ofta och mångsidigt i sitt dagliga arbete

5.5 Konceptororienterad

Denna metod för att lära applikationer koncentrerar sig på att först förklara de grundläggande elementen som används i ett visst tillämpningsområde, de som applikationen kan delas upp i.

Så snart en praktikant känner till de grundläggande begreppen i en applikation följs den av introduktionen av de operationer som kan utföras med vart och ett av dessa element.

För ordbehandling är exemplen på de grundläggande begreppen ord, kolumn, ram, bakgrund. För kalkylark - cell, kolumn, ark, arbetsbok och punkt, linje, form, lager för grafiska redigerare

och presentationsapplikationer bara några att nämna. Åtgärderna som kan göras är ganska lika i alla applikationer - lägg till, infoga, ta bort, välj, kopiera, formatera etc. Hur framgångsrik undervisnings- och inlärningsprocessen är beror på att valet av ordning på begrepp som införs och hur väl läroplanen är strukturerad.

Den konceptorienterade metoden fokuserar på strukturer och begrepp i applikationen som i allmänhet inte passar grundutbildning utan snarare används för mer professionell applikationsutbildning, dvs. när praktikanter behöver använda en applikation ofta och mångsidigt i sitt dagliga arbete.

5.6 Abstrakt verktygsorienterad

Denna metod riktar sig till och uppmuntrar att lära sig avancerade färdigheter eller kunskaper om ett IKT-verktyg. Metoden är användbar när praktikanter redan har tidigare erfarenhet av applikationen och måste utbildas till ett nytt liknande verktyg eller de behöver lära sig nya funktioner och alternativ för verktyget som kompletterar det som lärts in för att bli effektivare i sitt arbete.

Under sådana omständigheter kommer en av de största svårigheterna från tidigare kunskaper och kompetensnivå hos de gamla och nya verktygen (till exempel är det stor skillnad i att använda Paint och Photoshop för bildbehandling, där samma genvägar kan användas till helt olika saker). Med de vuxna eleverna är det en vanlig situation när de, som har goda färdigheter med att använda det verktyg de är vana vid, har svårt att lära sig ett nytt. Den verktygsorienterade metoden syftar till att ta itu med denna fråga och planera inlärningsprocessen. Undervisningsprocessen är indelad i ett antal övergångsnivåer så att praktikanterna gradvis förvärvar de nya färdigheterna en nivå i taget för att lära sig med det nya verktyget.

Slutligen är den abstrakta verktygsorienterade metoden en av de lämpliga metoderna för vuxenutbildning, där praktikanterna med tidigare erfarenhet från området utbildas och förvärvar färdigheter i ett nytt IKT-verktyg eller ett nytt program på ett meningsfullt sätt.

6 Utbyte av bästa praxis

I detta kapitel presenteras en samling bästa metoder från partnerländerna.

En bästa praxis är ett initiativ som ett projekt, en metodik, utveckling av utbildningsmaterial etc. som har potential att överföras till en annan geografisk plats och har liknande positiva resultat för målgruppen.

Dessa bästa metoder fokuserar främst på **vuxenutbildning för äldre**, inom områdena **digital kompetensutveckling** och **språkfärdighetsutveckling**. Syftet med dessa bästa metoder var att förbättra anställbarheten för personer över 50 år som antingen befinner sig i jobbsökningsfasen eller som vill förbättra sitt värde för sin arbetsgivare genom att utbilda de färdigheter som är nödvändiga för den moderna arbetskraften.

Syftet med utbytet av god praxis är att ge en inspirationskälla till intressenter angående åtgärder som kan genomföras i deras lokala samhällen. Eftersom de bästa metoderna som presenteras i det aktuella kapitlet har haft konkreta positiva resultat kan de bli ett värdefullt verktyg för att stödja äldre för att förbättra deras anställbarhet.

Metoden som följdes för insamlingen av bästa praxis var en gemensam forskning av alla partner i projektet 4E, som identifierade metoder relaterade till projektets tematik i sina egna länder och presenterade sina resultat i en omfattande lista med information om bästa praxis och webblänkar där ytterligare information kan nås. Resultaten av denna forskning kan hittas nedan.

6.1 Tjeckien

Stöd för utveckling av vuxenutbildning 50+ SENIOR	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning
Exakt plats	Tjeckien
Metodtyp	Mjuka färdigheter, språk, etc.
Genomförandedatum	Från 2013 till 2017, från 2018 till 2022
Kort beskrivning	Stöd för utveckling av vuxenutbildning 50+ SENIOR är ett projekt som

	fokuserar på att förbättra utbildningen för personer i åldern 50+ i Tjeckien. Den nationella handlingsplanen för positivt åldrande för perioden 2013 - 2017 följs för närvarande av strategin för förberedelser inför åldrandet 2018 - 2022, vars syfte är att formulera en väl planerad strategi för att förbereda samhället för åldrande, som i sig är en tvärgående agenda och påverkar därmed olika områden av allmän politik. Denna ram bör inte bara svara på de problem som drabbar dagens äldre, utan också formulera åtgärder för att förbereda sig för samhällets åldrande som en helhet och därmed inkludera människor i alla åldrar. Det är nödvändigt att inse att det redan finns många generationer i Tjeckien, som snart kommer att gå i äldre ålder, och att vi systematiskt måste förbereda oss för livet i ett långlivat samhälle. Sedan början av handlingsplanen Positivt åldrande var de skapade programmen alltid inriktade på ett av utvecklingsområdena för seniorer: 2014 - underhåll och stöd av mental och fysisk hälsa; 2015 - upprätthålla och stödja seniorers oberoende; 2016 - stärka och stödja sociala kontakter och uppleva positiva känslor; 2017 - öka skyddet av äldres fysiska och psykiska säkerhet; och 2018 - art.
Huvudresultat för målgruppen	Projektet har två olika målgrupper: studenter och seniorer. Målet med projektet är att skapa en kurs för utbildning, där det finns en interaktion mellan studenter och seniorer. Den unga generationen kommer att förmedla sin kunskap till seniorer. Studenterna kommer att vara i rollerna som föreläsare och assistenter. Gymnasielärare skapar utbildningsprogram för seniorers.
Representativt material	https://univ.cz/dalsi-vzdelavani-skol/vzdelavani-dospelych http://www.nuv.cz/senior http://www.nuv.cz/senior-50
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://icv.mendelu.cz/u3v/30985-mezinarodni-projekt-idemasap-50plus
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	https://www.esfcr.cz/projekty-oplzz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/vyuziti-zkusenosti-stribrne-generace-?inheritRedirect=false

Använd erfarenheten av "silvergenerationen"	
Ämnet för bästa praxis	Arbetslöshet för personer över 50 år, utbyte av erfarenheter
Exakt plats	Tjeckien, Tyskland, Österrike, Slovakien

Metodtyp	Mjuka färdigheter, språk, etc.
Genomförandedatum	Från 2/4/2012 till 31/3/2014
Kort beskrivning	Huvudmålet för projektet var utbyte av erfarenheter och överföring av god praxis för att lösa hög arbetslöshet för personer över 50 år, orsakade av restriktioner gällande ålder, hälsa, kunskap och samtidigt omotiverade hinder från arbetsgivarnas sida. Människor i denna kategori möter många problem och hinder, och de är också de mest utsatta för arbetslöshet. När praxis förändras och företag omstrukturerar är dessa människor de första som förlorar sina jobb. Dessutom, när de väl har återställts, står de inför många hinder främst på grund av sin ålder.
Huvudresultat för målgruppen	Projektet hade många olika målgrupper: Tjeckiens arbetsbyrå, forsknings- och utbildningsinstitutioner, arbetsgivare. Tack vare de nyligen införda innovativa åtgärderna kan de själva ha en indirekt effekt på de arbetslösa över 50 år. Syftet med projektaktiviteterna var att ge målgruppen för organisationer en övergripande bild av frågan, bland annat genom exempel på god praxis från utlandet, och därmed bidra till att positivt påverka utvecklingen av arbetslöshet. Delmålet med projektet var att lära nyckelaktörer i Tjeckien att arbeta effektivt med personer över 50 på arbetsmarknaden så att de kunde utnyttja sin potential fullt ut och göra det möjligt för dem att stanna kvar i arbete. Dessa mål skulle uppnås genom överföring av beprövade förfaranden och tillvägagångssätt från utlandet och genom gemensam utveckling av produkter som är lämpliga för Tjeckiens förhållanden. Delmålen var att utveckla en analys av tillvägagångssätt i tre europeiska länder (Tyskland, Österrike, Slovakien) och formulera rekommendationer och metoder för nyckelaktörer i Tjeckien.
Representativt material	https://www.esfcr.cz/projekty-oplzz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/vyuziti-zkusenosti-stribrne-generace-?inheritRedirect=false
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	http://www.damaco.cz/vyuziti-zkusenosti-stribrne-generace-020/
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	https://www.aivd.cz/ https://www.adoma-os.cz/projekt-50/

6.2 Sverige

E-mprove(r)	
Ämnet för bästa praxis	Arbetslöshet för personer över 50 år, utbyte av erfarenheter
Exact plpats	Spanien, Italien, Sverige, Polen
Metodtyp	Lärande genom att göra, personliga projekt för att utveckla IT-färdigheter, utveckling av affärsplan
Genomförandedatum	Från 2016-10-01—2019-05-31
Kort beskrivning	Huvudmålet för E-mprove (r) -projektet, finansierat av Erasmus + -programmet, var att utveckla en online-kurs för utbildare och lärare i IT-färdigheter i företag som arbetar med vuxna elever. Kursmaterial och moduler hjälper lärare att använda olika metoder för att inspirera och ge vuxna elever möjlighet att förvärva IT-färdigheter och bekanta sig med de grundläggande begrepp som krävs för att arbeta med dagens webbplattformar och online-företag. IT-färdigheter och entreprenörstänkande är viktiga i praktiskt taget alla områden av dagens ekonomi eftersom det är möjligt att nå ett mycket bredare utbud av potentiella kunder för företag i alla storlekar, även för de minsta, i ditt eget land och/eller utomlands. Många företag och organisationer är angelägna om att utnyttja denna möjlighet och uppskattar de anställda som kan bidra med sina kunskaper och färdigheter för att vidareutveckla detta område. Med hjälp av projektets verktyg kan eleverna testa sig själva på vilken nivå de är och vilka färdigheter de sannolikt behöver förvärva. Bortsett från det teoretiska materialet att studera, utarbeta en affärsplan online i en underlättad miljö, erbjuds eleverna möjlighet att få praktisk erfarenhet genom att följa steg-för-steg-instruktioner för att skapa och hantera webbbutiker med hjälp av olika plattformar och betalningssystem.

Huvudresultat för målgruppen	Projektet hade två olika målgrupper: lärare / utbildare och studenter. Lärare: 80 utbildare från de deltagande länderna och samarbetsorganisationerna deltog i personliga och onlinekursaktiviteter och fick ett intyg om slutförande. De gav värdefull feedback för att förbättra kursmaterialet och uppdaterade sina kunskaper och färdigheter för att ge studenterna möjlighet att komplettera sina kunskaper och färdigheter inom olika områden med IT-färdigheter och entreprenörstänkande.. Studenter från ett antal olika områden: 240 elever deltog i kurser som leddes av projektledarna under projektperioden. Alla utvecklade projektverktyg finns tillgängliga och modulerna används av de deltagande organisationerna för att komplettera sina kurser med IT-kompetens- och entreprenörsmodulerna.
Representativt material	www.svefi.net/e-mprover
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://emprover.inerciadigital.com http://167.99.83.198/

6.3 Ungern

Välbefinnande Living Lab Nagykovácsi	
Ämnet för bästa praxis	Arbetslöshet för personer över 50 år, utbyte av erfarenheter
Exakt plats	Ungern
Metodtyp	Levande laboratoriemetodik
Genomförandedatum	Pågår sedan 2010

Kort Beskrivning	2010 etablerade TREBAG en Innovation Lodge och Well-Being Living Lab i Nagykovácsi, som blev medlem i European Network of Living Labs (EnoLL) 2011. Living Lab baseras på resultaten av många nationella och europeiska utbildningsprojekt och på FoU-aktiviteter som bygger på kunskapen från TREBAG. Living Labs definieras som användarcentrerade, öppna innovationsekosystem baserade på systematiska metoder för användarsamskapande, som integrerar forsknings- och innovationsprocesser i verkliga samhällen och miljöer. LL fungerar som mellanhänder mellan medborgare, forskningsorganisationer, följeslagare, städer och regioner för gemensamt värdeskapande. Inom Nagykovácsi välfärdslaboratoriums verksamhet har man lagt särskild vikt vid engagemang och välbefinnande hos äldre vuxna. Särskilda projekt för personer över 50 år har initierats och genomförts med deltagande av äldre medborgare. Det inkluderade program om samhällsengagemang, fysisk och mental kondition, kulturprogram och olika inlärningsprogram. För att uppnå sina mål och uppnå maximal påverkan samarbetar Living Lab med många regionala och lokala aktörer, inklusive Nagykovácsi kommun, lokala idrotts- och ungdomsorganisationer och offentliga och yrkesskolor samt näringslivet..
Huvudresultat för målgruppen	Huvudmålgruppen i det levande laboratoriet är olika. De viktigaste fokuspunkterna är familjer, ungdomar och äldre. Äldre inkluderar både de som är aktiva på arbetsmarknaden och de som redan är pensionerade.
Representativt material	http://trebag.hu/living_lab
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://enoll.org/
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	www.kifli.eu http://www.menta.uma.es/

6.4 Italien

Förbättra personliga vårdtjänster med hjälp av IKT

Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning
Exakt plats	Marche-regionen, Italien
Metodtyp	Utbildning på jobbet, IKT
Genomförandedatum	Från 2012 till 2014
Kort Beskrivning	Utbildning för vuxna 50+, som är aktiva och arbetar med personliga vårdtjänster för att förbättra deras kompetens, kunskap och mjuka färdigheter i att leverera tjänster, integrera IKT-lösningar (med PC, surfplatta, smartphone, etc.) till traditionella interventionsmetoder och tekniker.
Huvudresultat för målgruppen	Projektets huvudmål var: • Förbättra servicekvaliteten • Integrering av IKT i traditionella tjänster

Förbättra lagarbete inom vård och personlig vård	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning
Exakt plats	Marche-regionen, Italien
Metodtyp	Utbildning på jobbet, mjuka färdigheter, lagarbete
Genomförandedatum	2017
Kort Beskrivning	Utbildning för vuxna 50+, som är aktiva och arbetar med personliga vårdtjänster för att förbättra deras kompetens, kunskap och mjuka färdigheter i att leverera tjänster genom att utveckla teamworkmetoder och teknik (läkare, sjuksköterskor, rehabiliteringsterapeuter, socialvård, formell och informell vård) och integrera dem med väletablerade tekniker och förfaranden
Huvudresultat för målgruppen	Projektets huvudmål var: • Förbättra servicekvaliteten • Minska fel genom lagarbete

Hur man förbereder sig för internationalisering	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning

Exakt plats	Marche-regionen, Italien
Metodtyp	Utbildning på jobbet, IKT, främmande språk
Genomförandedatum	Från 2016 till 2018
Kort Beskrivning	Utbildning för vuxna 50+ som är aktiva och arbetar inom transport och logistik (lagerhantering) för att förbättra deras kompetens, kunskap och mjuka färdigheter i att hantera företagstjänster i en situation med förändring av transport, lagring, godslogistik samt inkommande och utgående material
Huvudresultat för målgruppen	Projektets huvudmål var: • Förbättra servicekvaliteten • Byte från lokalerorienterat till globalt orienterat

Hur man kan förbättra internationaliseringen	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning
Exakt plats	Marche-regionen, Italien
Metodtyp	Utbildning på jobbet, IKT, främmande språk
Genomförandedatum	Från 2016 till 2018
Kort Beskrivning	Utbildning för vuxna 50+ som är aktiva och arbeta i Front Office-jobb inom SMF-internationaliseringsorienterade, för att förbättra deras kompetens, kunskap och mjuk kompetens (IKT, främmande språk, kommunikation, rapportering, etc.) i att leverera tjänster till interna och externa kunder
Huvudresultat för målgruppen	Projektets huvudmål var: • Förbättra servicekvaliteten • Skalar företagets storlek • Separera front- och backoffice • Integrera i försörjningskedjor

Introduktion till möteslättnader	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning

Exakt plats	Marche-regionen, Italien
Metodtyp	Presentationer, rollspel
Genomförandedatum	Från 1999 till 2001
Kort Beskrivning	Utbildning för vuxna 50+ som är aktiva och arbetar i bostadsrättsförvaltningen, för att introducera dem för underlättande tekniker genom rollspel, för en bättre konflikthantering under bostadsrättsmöten
Huvudresultat för målgruppen	Projektets huvudmål var: • Utveckla förmågan hos bostadsadministratörer att underlätta möten • Introduktion till konflikthantering, aktivt lyssnande och icke-våldsam kommunikation

6.5 Spanien

Speak-app: muntlig kommunikationsförmåga för vuxna på främmande språk	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning
Exakt plats	Spanien, Portugal, Österrike, Storbritannien.
Metodtyp	Andragogisk metodik och autentiskt lärande.
Genomförandedatum	Från 01/09/2017 till 30/08/2019
Kort Beskrivning	Talappsprojekt, finansierat under Erasmus + -programmet, hade som huvudmål att skapa en online-kurs för lärare och utbildare av främmande språk för vuxna elever om specifika metoder för att främja utvecklingen av kommunikationsförmåga på främmande språk. Onlinekursen kompletterades med en app för att öva språket de lär sig med modersmåltalare. Flera forskningsdokument dokumenterar att användningen av språk i verkliga situationer förbättrar och motiverar studenter att fortsätta studera. Eleverna matchas utifrån deras språknivå och deras personliga intressen för att hjälpa dem att hitta ämnen för konversationer.

Huvudresultat för målgruppen	Projektet hade två olika målgrupper: lärare / utbildare och studenter. Lärare: 150 lärare från hela Europa deltog i onlinekursen och fick ett examensbevis. De uppdaterade sina kunskaper och färdigheter för att motivera sina elever att fortsätta lära sig. Studenter på främmande språk: 170 elever på främmande språk är registrerade i appen för att träffa studenter med liknande språknivå och intressen. Alla verktyg är tillgängliga och igång.
Representativt material	http://www.speakapp.eu/
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://app.speakapp.eu/
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	Tandem applikation: https://www.tandem.net/es

6.6 Grekland

Visa inlärningsprojekt	
Ämnet för bästa praxis	Ett Erasmus + -projekt som syftar till att utbilda IT-utbildare i de specialfärdigheter som behövs för att undervisa seniorer.
Exakt plats	Grekland, Slovenien, Spanien, Danmark
Metodtyp	Kapacitetsuppbyggnad, utbildning och utbyte av god praxis
Genomförandedatum	2019 - nu
Kort Beskrivning	Huvudmålen för projektet är: • Bättre förståelse för äldres förväntningar och behov i inlärningsmiljöer, med fokus på IT-utbildning; • Förbättrad kunskap och användning av pedagogiska verktyg, ny teknik för utbildning av äldre; • Utbyte av god praxis mellan partners;

	• Skapa de grundläggande teoretiska grunderna för implementering av utbildning av IT till seniorer; • Lär känna seniorer som en extremt varierad grupp vuxna elever för vilka utbildning förbereds efter deras behov och för dem.
Huvudresultat för målgruppen	- Kompendium av befintliga innovativa och effektiva metoder och verktyg för undervisningsteknik för seniorer - Jobbprofil för IT-tränare för seniorer - Utbildningsprogram för IT-tränare - Video för att dela de framgångsrika erfarenheterna av lärare och seniorers
Representativt material	https://mailchi.mp/df7a7b0d48be/2nd-slowlearning-newsletter
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://slowlearning.eu/slowlearning-project-for-seniors/
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	-

50 και Ελλάς (50+ Grekland): Tillgång till den digitala världen	
Ämnet för bästa praxis	En bok för att lära ut surfplattor och smarttelefoner för äldre med en enkel stil och många bilder och förklaringar
Exakt plats	Aten, Grekland
Metodtyp	Utbildningsmaterial i form av en bok
Genomförandedatum	2012-idag
Kort Beskrivning	Målet är att göra äldre bekanta med användningen av digital teknik för att göra deras dagliga liv bättre och enklare. Mer specifikt lär de sig hur man använder surfplattor och smarta enheter, surfar på internet (webb), använder sociala medier och andra användbara applikationer (t.ex. anteckningar, e-post, Google maps) etc.
Huvudresultat för målgruppen	Mer än 7500 personer har deltagit i programmet från 2012 till idag.
Representativt material	Ett kapitel i boken finns här: https://www.50plus.gr/wp-content/uploads/2020/05/M2-book-Kef-04-051-056-2018.pdf

Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	Hela boken är tillgänglig gratis för medlemmar i 50+ Ελλάς (50+ Grekland). Medlemskap kostar 15 euro per år: https://www.50plus.gr/%ce%b3%ce%af%ce%bd%ce%b5-%ce%bc%ce%ad%ce%bb%ce%bf%cf%82/
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	-

6.7 Litauen

Training Center PRO (mokymaiPRO.lt)	
Ämnet för bästa praxis	Vuxenutbildning
Exakt plats	Litauen och alla främmande länder där litauiska migranter bor
Metodtyp	Online-lärande, livslångt lärande
Genomförandedatum	Från 2010 till nu
Kort Beskrivning	Training Center PRO har tillhandahållit olika typer av kurser, såsom administration, redovisning och ekonomi, personal- och försäljningsledning, marknadsföring, arkivering, psykologi och många fler utbildningar sedan 2010. Tekniska framsteg gör det möjligt för Training Center PRO att erbjuda distansutbildning i hela Litauen och utomlands. Klassrumsutbildning anordnades i de största litauiska städerna, och distansutbildning väljs gärna inte bara av invånarna i alla litauiska städer utan också av litauiska emigranter som bor i Grekland, England, Norge, USA och andra länder. Allt utbildningsmaterial tillhandahålls koncentrerat och lätt att förstå, frågesporter är interaktiva, i vissa kurser tillhandahålls videor som illustration av materialet. Utbildningen är tillgänglig snabbt (även mindre än på en timme), var som helst i världen när som helst, det enda kravet är internet och dator.

Huvudresultat för målgruppen	Medan man övervakar marknaden för utbildningstjänster och svarar på användarnas behov, erbjuder Training Center PRO den hittills mest relevanta praktiska utbildningen, fokuserad på marknadens behov. Moderna verktyg för e-lärande ger möjlighet att nå människor över hela landet och även utanför dess gränser. Det finns inga åldersgränser för deltagare på utbildningen i klassrummet eller på distans - både ungdomar och seniorer är välkomna i Training Center PRO-utbildningarna. Cirka 500 elever deltar varje år i e-lärande kurser på www.mokymapro.lt.
Representativt material	http://mokymapro.lt/
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://www.facebook.com/mokymapro
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	Coursera.org - en internationell inlärningsplattform som erbjuder MOOS (massiva öppna onlinekurser), samt certifieringar och examen inom olika ämnen.

Att känna sig yngre genom att bli äldre (FYGO)	
Ämnet för bästa praxis	Livslångt lärande Grundtvig Learning Partnership-projekt
Exakt plats	Italien, Turkiet, Storbritannien, Nederländerna, Finland, Slovakien, Tjeckien, Rumänien, Polen, Grekland, Litauen, Norge, Cypern, Bulgarien
Metodtyp	Mjuka färdigheter, aktivt åldrande, livslångt lärande
Genomförandedatum	Från 2012 till 2014

Kort Beskrivning	Huvudmålen för projektet "Att känna sig yngre genom att bli äldre" var: 1) att ansluta ungdomar och äldre genom informellt lärande; 2) att säkerställa att den åldrande befolkningen blir bättre och kontinuerligt integreras i aktuella kulturella, sociala, politiska, tekniska eller ekonomiska livshändelser. Partners från 14 olika länder organiserade studiebesök, skapade riktlinjer för äldrevänliga resurser och anordnade innovativa IKT-utbildningar för äldre medborgare. Projektets sista uppdrag var att utveckla en internetportal för den åldrande befolkningen för att de ska bli bättre och kontinuerligt integrerade.
Huvudresultat för målgruppen	Projektets huvudmål var: • att främja skapandet av en kultur med aktivt åldrande som en livslång process; • För att säkerställa att den snabbt växande befolkningen av personer som för närvarande är i slutet av sitt 50-tal och över kommer att få möjligheter till sysselsättning och aktivt deltagande i socialt och familjeliv, bland annat genom volontärarbete, livslångt lärande, kulturellt uttryck och sport; • att involvera unga generationer i dessa aktiviteter. Projektet tilldelades som STAR-projekt av Europeiska kommissionen.
Representativt material	https://epale.ec.europa.eu/en/resource-centre/content/feeling-younger-getting-older-project-activity-reports
Källor (böcker, artiklar, länkar) eller / och ytterligare resurser	https://www.facebook.com/FYGO-Feeling-Younger-by-Getting-Older-124027487780786/ https://emrbi.org/feeling-younger-by-getting-older/ https://epale.ec.europa.eu/en/blog/case-study-feeling-younger-getting-older-fygo
Liknande projekt eller möjlig / potentiell inspiration från hela världen	Third Age University - en oberoende, icke-statlig organisation som arbetar med äldre och funktionshindrade, med tanke på deras behov och möjligheter, samt socialpolitiska innovationer och livsförändringar.

7 Slutsatser

Arbetslösheten hos personer över 50 år ökar oroande och kräver ett innovativt tillvägagångssätt. Forskningen som genomfördes i vart och ett av projektpartnerens länderna angav mjuka färdigheter, digitala färdigheter, kommunikation och språkkunskaper som de viktigaste kompetenserna på den nuvarande arbetsmarknaden. De största hindren för 50+ arbetare som registrerats i alla partnerländer är brist på flexibilitet, motstånd mot förändringar och teamworkproblem. För att utbilda de äldre arbetstagarna behövs innovativa utbildningsmetoder för att passa deras behov, med stor accent på ny teknik som ett utbildningsverktyg, personlig inläring samt flexibelt lärande, kompetensbaserat och problembaserat lärande, e-lärande, och validera färdigheter och kunskaper som erhållits genom icke-formell utbildning. Numera blir mjuka färdigheter allt viktigare och uppskattade på arbetsplatser, varav kommunikationsförmåga, lagarbete, motståndskraft och kreativitet är de som upprepade gånger nämns i jobbbannonser. Dessutom är språkkvalifikationer (och särskilt engelska) mer och mer viktiga i arbetet, vilket utgör en utmaning för en stor grupp av 50-åringar. Det finns ett nytt tillvägagångssätt som tillhandahåller språkutbildning för vuxna som behövs, såsom uppgiftsbaserat lärande, datorassisterad språkinläring eller kommunikativ strategi. Utöver det måste IKT-färdigheter, som successivt är avgörande i dagens värld, läras ut bland äldre arbetare på ett snabbt och icke-traditionellt sätt. Det har genomförts många initiativ och projekt i länderna för projektpartnererna, från vilka exempel kan tas för att hjälpa äldre arbetstagare att anpassa sig till arbetsmarknaden efter behov av ny typ av färdigheter från de anställda.

8 Bibliografi

[Lipmanowicz 2014] Lipmanowicz, McCandless, 2014, *The Surprising Power of Liberating Structures: Simple Rules to Unleash A Culture of Innovation*, Liberating Structures Press

[Kristiansen 2014] Kristiansen, Rasmussen, 2014, *Building a better business using the LEGO serious play method*, Hoboken, NJ: Wiley

[Laloux 2014] Laloux, 2014, *Reinventing Organizations: A Guide to Creating Organizations Inspired by the Next Stage in Human Consciousness: A Guide to Creating Organizations Inspired by the Next Stage of Human Consciousness*, Brussels, Belgium: Nelson Parker

[Burns 2002] Burns, 2002, *The Adult Learner at Work: The Challenges of Lifelong Education in the New Millennium*. 2nd edition, Crows Nest, NSW: Allen & Unwin